דער
פרשה קוואל

צוזאמען גענומען
פון די שמועסן פון

מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בהר - בחוקתי

מכון באר האמונה

בס"ד

דער פרשה קוואל

פאר קאמענטארן און הערות:
mail@derparshakval.com
718.484.8136

פאר גרעסערע באשטעלונגען (USA):
Wholesale@BeerEmunah.com

באקומט די גליונות וועכענטליך אין אייער אימעיל בחינם

זיך איינצושרייבן

לשה"ק
באר הפרשה
subscribe+subscribe@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
yiddish+subscribe@derparshakval.com

אנגליש
Torah Wellsprings
Torah+subscribe@torahwellsprings.com

היספאניש
Manantiales de la Torá
info+subscribe@manantialesdelatora.com

פראנצויזיש
Au Puits de La Paracha
info+subscribe@aupuitsdelaparacha.com

איטאליעניש
Le Sorgenti della Torah
info+subscribe@lesorgentidellatorah.com

רוסיש
Колодец Торы
info+subscribe@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה

© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

עס איז נישט ערלויבט איבערצודריקן אויף קיין שום צורה ואופן, אויף צו פארקויפן אדער פארשפרייטן פאר אייגינע אינטערעסן אן שריפטליכע ערלויבעניש פון די מכון

אינהאלט

פרשת בהר

אל תקח מאתו - זיך פאַרזיכערן אויפ'ן באַשעפער, נישט אויף די השתדלות.............. ד
וכי תאמרו - אַלעמאָל מתפלל זיין צום באשעפער פון הארצן, אפילו אויף די גאַס............ יב

ספה"ק בת עין

... **וְנוּכַל לוֹמַר עַל זֶה הָאוֹפֶן** און אונז קענען זאגן א נייע פשט אין פסוק אויף די אופן, **דְּהִנֵּה הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ הוּא סָתוּם וְגַלְיָא** אונז ווייסן אז דער באשעפער האט אין זיך די צוויי פארקערטע בחינות פון זיין באהאלטן (סָתוּם) און זיין אנפלעקט (גַלְיָא). **פֵּירוּשׁ מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ הוּא סָתִים וְנֶעֱלָם מֵעֵין כָּל חָי** דאס מיינט אז דעם באשעפער'ס אנוועזנהייט און עקסטיזענץ אין די וועלט איז באהאלטן און פארהוילן פון א יעדע מענטשליכע אויג (דאס מיינט מען קען עס נישט זעהן מיט פליישיגע אויגן), **שֶׁהוּא סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין** וואס דער באשעפער איז דער באהאלטעניש פון אלע באהעטענישן, **לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל וּכְלָל** ס'איז נישט דא א מחשבה וואס קען עס אפילו בכלל עס דערגרייכען און פארשטיין, **שֶׁאֲפִילוּ מַלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה 'אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ'** וואס אפילו די הייליגע מַלְאָכִים פרעגן איינער דעם צווייטן: 'ווי איז די פלאץ פון דעם באשעפער'ס כבוד און רוהינג'.

וְהוּא יִתְבָּרַךְ נִגְלָה עַל יְדֵי פְּעוּלוֹתָיו און דער באשעפער ווערט אנטפלעקט דורך זיינע טוהענגען, **שֶׁעוֹשֶׂה וּמְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית** וואס דער באשעפער טוט און באנייט יעדן טאג די מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, **וּמַנְהִיג וּמַשְׁגִּיחַ בִּפְרָטֵי פְּרָטִים** און ער פירט און גיב אכטונג אין די וועלט מיט אלע איינצעלהייטן (בִּפְרָטֵי פְּרָטִים).

וְצָרִיךְ הָאָדָם לְקַשֵּׁר וּלְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל און א מענטש דארף זיך פארבינדען און זיך באהעפטן מיט די צוויי אויבענדערמאנטע בחינות. **הַיְינוּ לְהַאֲמִין שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ הוּא סָתִים וְנֶעֱלָם מֵעֵין כָּל חָי** דאס מיינט אז דער מענטש דארף גלייבן אז דאס זיך געפינען און די עקסטיזענץ פונעם באשעפער איז באהאלטן און פארהוילן פון א יעדע מענטשליכע אויג (סָתוּם). **וּלְהַאֲמִין שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ הוּא מַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם** און צו גלייבן אז דער באשעפער פירט די גאנצע וועלט, **וּמַשְׁגִּיחַ בִּפְרָטֵי פְּרָטִיִּים** און ער גיבט אכטונג אויף אלע איינצעלהייטן (פְּרָטֵי פְּרָטִיִּים) **שֶׁהוּא בְּחִינַת אִיתְגַּלְיָיא** וואס דאס מיינט די בחינה פון אִיתְגַּלְיָיא – אז דער באשעפער איז אנטפלעקט דורך די אלע פעולות אויף די וועלט (גַלְיָא).

... **עַל כֵּן אֵין לָאָדָם לְמַהֵר לָרוּץ לְהַשִּׂיג תַּאֲווֹת עוֹלָם הַזֶּה** און דערפאר דארף זיך נישט א מענטש יאגן און נאכלויפן צו דערגרייכן די גלוסטענישן פון די וועלט, **שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר נַעֲשָׂה בִּלְתִּי הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרֵךְ** ווייל קיין שום זאך געשעהט נישט אן דעם באשעפער'ס ווילן און אכטונג געבן (הַשְׁגָּחָה). **יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לָזֶה. וּבִזְכוּת זֶה וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.** **(פרשת במדבר ד"ה ואכלתם ישן נושן)**

תשו"ח להוצאת "גליון בת עין" באידיש

סדר ועימוד: **א.י.ש. אשדוד** shwrtz@bezeqint.net

בהר - בחוקותי

אל תקח מאתו - זיך פאַרזיכערן אויפ'ן באַשעפער, נישט אויף די השתדלות

מיר לערנען אין דער היינטיגער פרשה, וועגן דעם לאו פון נעמען ריבית (כה, לו) 'אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלקיך'.

זאָגט דער 'כלי יקר', אַ טעם פאַרוואָס די תורה האָט גע'אסר'ט צו נעמען ריבית. מיט וואָס איז דאָס אַנדערש ווי אַנדערע געלט-האַנדלונגען וואָס די תורה האָט נישט גע'אסר'ט?

זאָגט דער 'כלי יקר', אַז דער הויפּט-טעם פאַר דעם איסור פון ריבית איז ווייל עס נעמט אַוועק די מידה פון בטחון. נורמאַל, ווען א מענטש גייט האַנדלען, הייבט אויף זיינע אויגן און שעפּשט א תפילה צום באַשעפער, ווייל ער ווייסט דאָך נישט אויב ער וועט פאַרדינען געלט אָדער נישט, אָבער ווען אַ מענטש באָרגט געלט פאַר אַ צווייטן אויף ריבית, האָט ער דאָך אַ פאַרזיכערטן און באַשטימטן פאַרדינסט, ער פאַרלאָזט זיך אויף די געלט וואָס ער וועט צוריקבאַקומען פאַר די הלוואה, און ער פאַרגעסט פון דעם אויבערשטן.

און כאָטש ביי דעם לוה איז נישט שייך דער דאָזיגער טעם, איז ער אויך עובר אויף אַ לאו, ווייל ער מאַכט זינדיגן דעם מלוה, און ער מאַכט קאַליע זיין מדה פון בטחון, ווי ס'איז באַקאַנט אז די מענטשן וואָס באָרגן געלט אויף ריבית, אַז רוב פון זיי האָבן ווייניג אמונה און בטחון אין באַשעפער.

און דאָס וואָס מ'מעג יאָ נעמען ריבית פון אַ גוי, איז דערפאַר ווייל דער גוי האָט דאָך אַ חזקה אַז ער איז אַ 'גבר אלים' און אַ גזלן, און אַפילו אויב ער איז אונטערטעניג צו דיר, פונדעסטוועגן וועט ער אַלץ געפינען אַ וועג נישט צו באַצאָלן דעם חוב, און מ'קען קיינמאָל נישט זיין זיכער, נישט מיט'ן קרן, און נישט מיט'ן ריווח. ממילא אפילו אויב מ'בארגט געלט פאַר'ן גוי, טוט מען נאָך אַלץ האָפן צו דעם אויבערשטען ער זאָל היטן און ראַטעווען פון דעם גוי.

דער 'כלי יקר' פירט-אויס, אַז צוליב דעם איז דער לאו פון נעמען ריבית געשטעלט געוואָרן נעבן די פרשה פון שמיטה, ווייל אויך דער טעם פאַרוואָס מ'טאָר נישט אַרבעטן אין יאָר פון שמיטה, איז כדי מיר זאָלן זיך פאַרזיכערן אויפ'ן באַשעפער.

פון דעם לערנען מיר, אַז כאָטש דער מענטש איז מחויב צו טוהן השתדלות[א] פאַר זיין פרנסה[ב], האט די תורה נישט מתיר געווען אַזאַ השתדלות נאָר אויף אַן אופן וואו ער שפירט אַז דאָס איז נאָר סתם אַ השתדלות. דאָס הייסט, ווען דער מענטש ווייסט אַז

א. הרה"ק רבי שלמה'קע זוועהילער זי"ע (יומא דהילולא, כ"ו אייר) האָט נאָך זיין חתונה (אין עלטער פון 14 יאָר) געגעסן קעסט ביי זיין טאַטן, הרה"ק רבי מרדכי'לע זוועהילער זי"ע.

יעדן טאָג פלעגט די רביצין פון הרה"ק רבי שלמה'קע באַקומען אַ באַשטימטן סכום געלט פאַר איר מיט איר הייליגן מאַן צו לעבן. איין טאָג האָט הרה"ק רבי שלומק'ע געטראַכט ביי זיך, אַ איד דאַרף דאָך גלייבן אין באַשעפער אַז ער שפּייזט די גאַנצע וועלט. אויב אַזוי, איז דאָך אויך נישט ראוי צו זיצן און עסן קעסט ביים טאַטן. האָט ער דעריבער ביי זיך אָפּגעמאַכט, אַז פון יעצט און ווייטער וועט ער מער נישט נעמען געלט פונעם טאַטן. דער אויבערשטער וועט אים שוין צושיקן פרנסה מידו הטובה הרחבה והמלאה. און הרה"ק רבי שלמה'קע האָט דעריבער געזאָגט פאַר זיין רעביצין, אַז פון היינט און ווייטער זאָל זי מער נישט גיין נעמען דאס געלט.

עטליכע טעג שפּעטער, ווען ס'איז נישט געווען אין הויז וואָס צו עסן, האָט הרה"ק רבי שלמה'קע געטראַכט ביי זיך, אַז אפשר טוט ער פאָרט נישט ריכטיג מיט דעם וואָס ער נעמט נישט פון זיין טאַטן דאָס געלט, ווייל אויך דאָס וואָס ער באַקומט פון זיין טאַטן איז דאָך נישט פונעם טאַטן, נאָר דער אויבערשטער האָט עס באַשטימט, און אויב דער אויבערשטער איז דער וואָס באַשטימט פאַר יעדן איינעם זיין פרנסה, האָט ער (רבי שלמה'קע), נישט קיין

רעכט זיך 'אַריינצומישן' אין דעם אויבערשטנ'ס 'געשעפטן', און צו באַשליסן פון וועמען צו נעמען געלט. ממילא, האָט ער מעגליך נישט קיין היתר זיך צוריקצוהאַלטן פון נעמען דאָס געלט. איז ער צוריקגעגאַנגען צו די רעבעצין און איר געזאָגט אַז זי זאָל יא ווייטער אָנהייבן גיין צו זיין טאַטן יעדן טאָג און נעמען דאָס געלט צו קויפן צו עסן.

ווען די רעבעצין איז אַריינגעקומען צו איר שווער הרה"ק רבי מרדכי'לע זוועהילער, האָט ער איר געזאָגט:

- איך זע דאָך אַז דו ביזט נישט געקומען אַהער אַ גאַנצע וואָך, וועל איך דיר יעצט געבן פאַר דער גאַנצער וואך - אַ גאַנצן רובל...

פונקט אין יענע מינוט זענען געקומען צוויי פאַרמעגליכע חסידים צו זייער רבי'ן הרה"ק רבי מרדכי'לע זי"ע, און אַרויסקומענדיג פון רבינ'ס צימער, זענען זיי אויך אַריינגעגאַנגען צו זיין זון, הרה"ק רבי שלמה'קע זי"ע, וועלכער האָט ערשט חתונה געהאַט, און האָבן פאַרפירט מיט אים אַ שמועס איבער פאַרשידענע זאַכן. צווישן אַנדערן, האָבן זיי אים אויך געוואונטשן מזל טוב צו זיין חתונה.

שמועסנדיג אַזוי, האָט איינער פון זיי אַרויסגענומען פון טאַש אַ זילבערנעם רובל. האָט הרה"ק רבי שלמה'קע פאַרשטאַנען, אַז ער וויל אים מסתמא געבן 'דרשה געשאַנק' לכבוד זיין חתונה. למעשה, אָבער, במשך דעם גאַנצן שמועס האָט יענער אַריבערגעפירט דעם רובל פון איין האַנט צו דער אַנדערער האַנט, און ווען ער האָט זיך שוין אויסגעדרייט אַוועקצוגיין, האָט ער 'פאַרגעסן', און צוריקגעלייגט דעם רובל אין טאַש ... דאַן האָבן זיי זיך וואַרים געזעגנט פון רבי שלמה'קע. אינצווישן איז די רעביצין צוריקגעקומען פון איר שווער'ס הויז מיט'ן רובל אין האַנט...

ווען הרה"ק רבי שלמה'קע האָט דערציילט די מעשה, האָט ער געזאגט, אַז מ'האט אים געוואָלט וויזן פון הימל, אָט זעסטו, דער רובל איז געווען גרייט פאַר דיר פון הימל. אויב דו וואָלסט נישט געשיקט די רביצין, וואָלסטו באַקומען דעם רובל פון דעם חסיד וואָס איז געזעסן ביי דיר, אָן אַ השתדלות פון דיין זייט. ער האָט דאָך שוין אַפילו אַרויסגענומען דעם רובל און געהאַלטן אין האַנט דיר עס צו געבן... אָבער אין דער סעקונדע וואָס די רעביצין האָט באַקומען אַ רובל פון דיין טאַטן, איז דער רובל באַלד צוריק צוריקגעגאַנגען צום חסיד אין טאַש.

און כאָטש נישט יעדער איינער שטייט אויף אַזאַ הויכע מדריגה ווי הרה"ק רבי שלמה'קע, נישט צו נעמען געלט פון איינעם וואָס וויל עס אונז געבן, אָבער מיר דאַרפן **כאָטש פרובירן** איינצוואווארצלען אין האַרץ די אמונה, אַז **אַלעס וואָס מיר באַקומען פון דעם און פון יענעם קומט נישט פון זיי, נאָר פון דעם אויבערשטען.** די אַלע 'געבערס' זענען נאָר סתם שליחים, און ממילא, פעלט נישט אויס זיך צו 'חנפ'ענען' צו זיי... נאָר צו בעטן די פרנסה פון באַשעפער.

דער עיקר איז צו געדענקען, אז ווען איינער הערט-אויף דיר צו געבן אַ רובל, זאָלסטו זיך נישט באַקלאָגן דערויף, ווייל נישט יענער גיט און נישט יענער נעמט, נאָר דער אויבערשטער אַליין איז דער וואָס האָט געגעבן און וואָס האָט צוריקגענומען. דו האָסט נישט וואָס צו האָבן טענות אויף דיין חבר, און זיך זאָרגן כסדר וועגן פּרנסה.

ס'איז באקאנט אז אַ איד האָט זיך אַמאָל באַקלאָגט פאַר הרה"ק רבי שלמה'קע זי"ע וועגן אַ צווייטן וואָס מאַכט אים קאַליע די פרנסה, ווייל ער האָט געעפנט אַ געשעפט ענליך צו זיינעם, ממש האַרט נעבן זיין געשעפט, און אַזוי נעמט ער אַוועק טייל פון זיינע קונים.

שמועסנדיג אַזוי מיט הרה"ק רבי שלמה'קע, האָט דער איד דערציילט אַ מעשה וואָס ער האָט געהערט וועגן איינעם פון די צדיקים פון די תלמידי בעל שם, וואָס האָט אמאל אַראָפּגעשניטן פון טיש אַ שטיקל האָלץ, און ער האָט עס איינגעטינקען אין וואַסער, און שפּעטער איז געוואַקסן דערפון גוטע און שיינע פרוכט. האט הרה"ק רבי שלמה'קע געזאָגט צו דעם איד:

- יעדער איד איז דאָך מחויב צו גלייבן אין דעם באַשעפער, נאָר וואָס דען, עס זענען דא פאַרשידענע דרגות אין דער אמונה. עס זענען דאָ זאַכן וואָס אויב מ'גלייבט נישט אין זיי באמונה שלימה, איז מען אַן אפיקורס. פון דער אַנדערער זייט, זענען דאָ זאַכן וואָס דער מענטש מעג גלייבן דערין, אָבער אויב ער גלייבט נישט אין דעם, איז ער נאָך נישט אין גדר פון אַן אפיקורס. ממילא, דאָס וואָס דו האָסט פריער געזאָגט אַז יענער האָט געעפענט אַ געשעפט לעבן דיין געשעפט און ער נעמט אַוועק קונים פון דיר, אזעלכע ווערטער זענען אין גדר פון אַפּיקורסות, ווייל **אַ איד דאַרף דאָך גלייבן אַז זיין פרנסה איז באַשטימט פון ראש השנה**, ווי די גמרא זאָגט (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה'. ס'איז נישט מעגליך אַז יענער זאָל צונעמען אָדער פאַרמינערן פון זיין פּרנסה וואָס ס'איז באַשטימט געוואָרן פאַר אים אין ראש השנה. זיין **פרנסה קומט נישט פון די קונים**, נאָר פון דעם גרויסן באַשעפער - דער 'א-ל עליון קונה שמים וארץ'.

- ווייטער וועגן די מעשה וואָס דו האָסט דערציילט וועגן דעם צדיק אַז ער האָט אַרויסגענומען פירות פון אַ טרוקן שטיקל האַלץ, איז מעגליך אַז ס'איז ריכטיג, אָבער ס'איז אויך מעגליך אַז נישט. ס'איז אָבער קלאָר אַז דער וואָס גלייבט נישט אין דעם איז נאָך נישט אין גדר פון אפיקורסות (נאָר מ'דאַרף גלייבן אַז ס'איז מעגליך אַז ס'איז געווען אַזאַ מופת).

און הרה"ק רבי שלמה'קע זי"ע האָט אויסגעפירט זיינע ווערטער צו דעם איד:

- דו האסט דאָ 'איבערגעדרייט די יוצרות'. די מעשה וועגן דעם צדיק גלייבסטו אָן ספיקות, און דו דערציילסט עס מיר 'בדחילו ורחימו', כאָטש דו ביזט נישט אַזוי ווייט מחויב צו גלייבן דערין. פון דער אַנדערער זייט, זאָגסטו אָבער אַז יענער האָט צוגענומען דיין פרנסה. אַזאַ טענה איז דאָך קעגן דער ריינער אמונה, וואָס יעדער איד איז מחויב צו גלייבן אַז אַלעס איז פון הימל, און אַלעס איז מיט די השגחה פרטית פון באַשעפער, און אויף דעם זאָגט דער פסוק (ירמיה ז, כח) 'אבדה האמונה נכרתה מפיהם'.

דער מגיד מישרים הרה"ג רבי שמעון שפיצער שליט"א דערציילט אַ מעשה וואָס ער האָט געהערט פון דעם בעל העובדא, אַ איד אַ סוחר וואָס פאַרקויפט פאַרשידענע חפצים. אין די וועלט פון 'ביזנעס' איז די סדר אז עס קומען זיך צוזאַמען אַסאַך סוחרים, אין אַמעריקע ווערט עס אָנגערופן 'עקספאָ' (אַזוי ווי דער אַלט-באַקאַנטער 'יריד' וואָס איז געווען איינגעפירט אין כמעט יעדער אידישער שטאָט אין אייראָפּע), און יעדער סוחר שטעלט אַוועק זיין סחורה אויף אַ ספּעציעלן 'סטענד', און מענטשן קומען זען וואָס ער האָט צום פאַרקויפן.

אַלזאָ, דער איד האָט זיך אויך באַשטעלט אַזאַ 'סטענד', און ווען ס'איז געקומען דער טאָג פונעם מאַרק האָט ער דאָרט אַוועקגעשטעלט זיין טישל, און אָנגעהויבן אַרויפלייגן דאָרט זיין סחורה. פּלוצלינג איז אים געוואָרן פינצטער אין די אויגן, ווייל ער האָט געזען אַז ממש אַנטקעגן איבער אים איז דאָ אַ 'סטענד' פון מאַגאַזינען מיט אומריינע בילדער רח"ל, און נישט נאָר וואָס מ'טאָר נישט קוקן דערין, נאָר אַ איד אַ ירא שמים טאָר זיך נישט שטעלן אַנטקעגן אַזאַ 'סטענד', אַפילו איין סעקונדע... ער האָט באַלד געוואָלט טוישן דאָס אָרט פון זיין טישל, אָבער לויט ווי ס'איז דאָרט איינגעפירט, קען מען נישט טוישן פלעצער. אַלעס ווערט באַצייטנס צוגעגרייט אויף אַן אָרגאַניזירטן אופן. אויך צאָלט מען פאַר'ן 'טישל' אין פאָראויס, אַזוי אַז דער היימישער סוחר האָט נישט געהאַט קין אַנדערע ברירה, נאָר צו פאַרמאַכן זיין 'סטענד' און אַהיימגיין. ער איז געשטאַנען פאַר אַ גרויסן און שווערן נסיון, ווייל ער האָט דאָך אַריינגעלייגט אַסאַך געלט אינעם טישל, און ער איז אַפילו געקומען פון אַ ווייטן אָרט, מיטברענגענדיג מיט זיך אַסאַך אַרבעטער און אַרויסהעלפער. נו, וועט ער דען יעצט נאָך אַזוי פיל טעג און וואָכן פון האָרעוואַניע, אַלעס איבערלאָזן און אַוועקפאָרן...

פון דער אַנדערער זייט, האָט ער זייער גוט געוואוסט אַז ער געפינט זיך דאָ קעגנאיבער אַ שרעקליכע פּריצות, און דער נסיון איז גאָר גרויס... פון הימל האָט מען אים אָבער געהאָלפן, און אַריינגעגעבן אין געדאַנק צו טראַכטן, וואָס וואָלט מיין טאַטע געטוהן אין אַזאַ מצב... און ער איז געקומען צו דער מסקנא, אַז זיין טאַטע וואָלט נישט געבליבן דאָ אַפילו איין סעקונדע, נאָר ער וואָלט פאַרמאַכט דעם טיש און אַנטלאָפן אַהיים. האָט ער געטוהן דאָס זעלבע 'הלכה למעשה', ער האָט צוזאַמענגעלייגט דאָס טישל, צוזאַמענגענומען זיינע געקויפטע סחורות און פאַרלאָזט דאָס אָרט. ער האָט געטראַכט ביי זיך, אַ 'כפרה' דאָס גאַנצע געלט וואָס מ'קען דאָ פאַרדינען, אַנטקעגן דעם ענין פון שמירת העינים.

גייענדיג אַזוי אַרויס פונעם 'עקספּאָ' מיט זיינע פעקלעך און רענצלעך אין האַנט, האָט איין רענצל זיך אָנגעשטויסן אין אַ דורכגייער. דער סוחר האט זיך אַנטשולדיגט פאר יענעם, זאָגנדיג אַז ער האָט נישט געמיינט זיך אָנצושטויסן אין אים. יענער האָט אים אָבער אָפּגעהאַלטן און געפרעגט ווי אהין ער גייט, אַלע מענטשן קומען דאָך יעצט אָן אַהער, און איר פאַרלאָזט דעם 'עקספּאָ'... האָט דער סוחר אים דערציילט אַלעס וואָס האָט מיט אים פּאַסירט דאָ, אַז ער איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן אַנטקעגן איבער אַ מקום תועבה רח"ל. איז יענער גאָר שטאַרק נתפעל געוואָרן פון זיין ערליכקייט, און ער האָט אַרויסגענומען פון בוזעם טאַש אַ 'ביזנעס קאַרד', און אים איינגעלאַדן צו קומען צו אים אין אָפּיס, ער וויל זיך מיט אים טרעפן, און הערן וואָס ער האָט צו פאַרקויפן, און מיט וואָס ער האַנדלט.

אַ טאָג שפּעטער, האָבן ביידע זיך באַגעגענט, און האָבן אויפ'ן אָרט געמאַכט אַ געווויסן 'געשעפט' פאַר גאָר אַ גרויסע סומע געלט (דער סוחר וואָס דערציילט די מעשה, האָט געבעטן נישט באַקאַנט צו מאַכן וועגן וויפיל געלט עס האָט זיך געהאַנדלט. ער איז נאָר געווען גרייט צו זאָגן, אַז מ'רעדט דאָ פון אַ גאָר גרויסן סכום געלט), און אַז ער האָט פאַרדינט דערביי אַסאַך, אַסאַך מער ווי ער וואָלט פאַרדינט ווען ער בלייבט שטיין ביי זיין 'סטענד'...

דאָס דאַרף דינען פאַר אונז אַלס אַ לימוד. ערשטנס, 'אין אדם שומע לי ומפסיד', קיינער האָט נישט שאָדן פון פאָלגן דעם אויבערשטען, און צווייטענס, **דער גאַנצער האַנדל איז דאָך נישט מער ווי אַ השתדלות**, און ממילא איז פשוט און קלאָר, אַז מ'דאַרף נישט טוהן אַ השתדלות קעגן די תורה. אדרבה, **דער וואָס היט זיינע אויגן האָט נישט שאָדן**, און מיר זעען דאָך אַז דער סוחר האָט נישט נאָר נישט געהאַט אַ געלט שאָדן, נאָר ער האָט נאָך פאַרדינט אויף אַ פילפאַכיגן אופן (און אויך אויב עמיצער זעט נישט באַלד דעם פאַרדינסט דערפון, וועט ער עס צום סוף זען, ווייל אַזוי איז דער אמת).

ב. די גמרא זאָגט (ב"מ עא.) וועגן די מענטשן וואָס בארגן געלט אויף ריבית, אַז מ'ברענגט עדים און אַ סופר און אַ פאַפיר און אַ פעדער און טינט, און מ'שרייבט אונטער. מ'שרייבט-אויף, דער מענטש איז אַ 'כופר באלוקי ישראל'... דאָס הייסט, אַז יעדע הלוואה אויף ריבית ווערט געמאַכט (אַזוי ווי יעדע הלוואה בכלל) פאַרענט פון עדים. דער סופר שרייבט אַ 'שטר הלוואה', און די עדים און דער לוה שרייבן אונטער דעם שטר. קומט אויס אַז זיי שרייבן און חתמ'ענען אַז ער איז אַ 'כופר באלוקי ישראל' ח"ל.

עס ווערט געברענגט אין ספר 'מעשה איש' (ח"א קעח.), אַז מ'האט אַמאָל געפרעגט דעם גאון בעל 'חזון איש' זצ"ל, פאַרוואָס האָבן חז"ל מחמיר געווען ביים איסור פון ריבית, מער ווי ביי אַנדערע איסורים אין דער תורה, אָנצורופן דעם מלוה ברבית אַלס אַ 'כופר בעיקר ישראל'.

האָט דער 'חזון איש' געענטפערט, אַז איינע פון די עיקרים פון אידישקייט איז דאָך אמונה אין באַשעפער, אַז **אַלעס איז באַשערט פון הימל, און עס וועט נישט העלפן אַן איבריגע השתדלות אפילו אויף ווייניגער ווי אַ 'שוה פרוטה'**, און דאָ קומט דער מענטש וואָס באָרגט אויף ריבית און ער רופט אויס קעגן דעם **יסוד** פון אידישקייט, איך גלייב נישט אַז מיין פרנסה וועט מיר קומען בהיתר און מיט אַ השתדלות, איך בין מסכים עובר צו זיין אויף אן איסור דאורייתא כדי צו פאַרגרעסערן מיין פאַרמעגן. דערצו טוט ער נאָך פאַרשטאַרקן זיינע מעשים מיטן עס אויפשרייבן אויף אַ פאַפיר, און מיטן זיך אונטערשרייבן דערויף, און מיט עדים, איז דאָך נישט דאָ אַ גרעסערער 'כופר בעיקר' ווי ער...

מן הבאר

דער פלאָצקער גאון זצ"ל זאָגט אין זיין ספר 'מלא העומר', אויף דעם פסוק אין דער היינטיגער פרשה בהר (כה, יד) 'אל תונו איש את אחיו'. זאָגט רש"י, אַז דאָ רעדט דער פסוק וועגן אונאה **פון געלט**. זאָגט דער פלאָצקער גאון, די גמרא זאָגט 'כשם שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה'. דאָס מיינט, אַז די גאַנצע קצבה וואָס איז באַשערט פאַרן מענטש ווענדט זיך נאָר אין דעם וואָס איז באַשערט פאַר אים פון הימל. קומט אויס אַז **דער וואָס נאַרט אויס זיין חבר, 'צווינגט' כביכול דעם באַשעפער גורם צו זיין פאַר אים אַ שאדן פון אַן אַנדער אָרט**, כדי ער זאָל נישט פאַרדינען מיט זיין אָפּנאַרעריי מער ווי ס'איז באַשערט פאַר אים (זע דאָרט אין דער גמרא, די מעשה מיט רבי יוחנן בן זכאי).

און אויף דעם זאָגט דער פסוק **'ויראת מאלקיך'**, ווייל מיט דיין אויפפירונג טוסטו 'צווינגען' דעם באַשעפער כביכול זיך צו פירן מיט דיר מיט מידת הדין ח"ו, און צו ברענגען אויף דיר אַ שאדן פון אַן אַנדערן אָרט.

ענליך זאָגט דער גאון בעל 'כתב סופר' זצ"ל אויף די ווערטער פון דער משנה (אבות פ"ב, מ"ז) 'מרבה נכסים מרבה דאגה'. אויב ס'איז באשערט פאַר אַ מענטש אַז ער זאָל אַ גאַנץ יאָר פאַרדינען אַ מיליאָן דאָלאַר, אָבער ער האָט זיך איבער-געאַרבעט איבער דער מאָס מיט זיינע עצות און תחבולות צו פאַרגרעסערן זיין פאַרמעגן, ('מרבה נכסים'), און ער האָט פאַרדינט צוויי מיליאָן דאָלאַר, איז דאָך דאָס מער ווי דער סכום וואָס איז פאַר אים באַשטימט געוואָרן, איז מען גוזר אויף אים פון הימל אַסאַך וועגן פון שאָדן, כדי זיין פאַרמעגן זאָל נישט זיין מער ווי דאָס וואָס מ'האָט פאַר אים באַשערט אין ראש השנה, צי דורך געלט שאָדנס אָדער דורך אויסגעבן געלט פאַר רפואות ח"ו. קומט אויס אַז מיט דעם וואָס ער האָט געזוכט צו פאַרגרעסערן זיין פאַרמעגן מער ווי דאָס וואָס מ'האָט פאַר אים באַשטימט, טוט ער זיך אַליין גורם זיין מער דאגות ח"ו, ווייל פון הימל וועט מען אים צוגעבן דאגות כדי ער זאָל פאַרלירן דאָס געלט וואָס איז אים נישט געקומען לויט'ן דין.

מ'דערציילט על דרך מליצה, איינער האָט גע'גנב'עט פון אַ צוויטן 100 דאָלאַר. אַ טאָג שפּעטער איז דער גנב געגאַנגען אין גאַס, און ער האָט זיך אויסגעגליטשט און צעבראָכן אַ פוס. איז ער געגאַנגען צום דאָקטאָר וועלכער האָט אים באַהאַנדלט, און פאַרלאַנגט 100 דאָלאַר פאַר דער באַהאַנדלונג.

האָט דער גנב געזאָגט מיט זיין נאַרישן שכל, 'אַהָ, געלויבט דער אויבערשטער, ברוך שעשה לי נס במקום הזה... שטעל זיך פאָר, אויב איך וואָלט נעכטן נישט גע'גנב'עט די הונדערט דאָלאַר, פון וואו וואָלט איך היינט געהאַט געלט צו צאָלן פאַרן דאָקטאָר?'...

דער אמת איז אָבער פאַרקערט. נאָר דערפאַר ווייל ער האָט גע'גנב'עט דאָס געלט, און די פרנסה איז דאָך באַשטימט פאַר דעם מענטש פון ראש השנה. ס'איז נישט מעגליך אַז ער זאָל געניסן פון געלט וואָס איז נישט אָנגעגרייט פאַר אים. וועגן דעם האָט ער צעבראָכן זיין פוס, כדי מ'זאָל אַרויסבאַקומען פון אים דאָס געלט פאַר צרכי רפואה. אויב ער וואָלט זיך אָבער געהיטן נישט צו נעמען עפּעס וואָס איז נישט זיינס, וואָלט ער כאָטש פאַרדינט אַז זיין פוס וואָלט געבליבן גאַנץ...

אַ תלמיד חכם מופלג וואָס איז אַ 'בורר' צו שליכטן סכסוכים צווישן אידן, האָט אַמאָל געדאַרפט שליכטן אַ געלט-סכסוך צווישן צוויי מענטשן. נאָכ'ן הערן די טענות פון ביידע צדדים, האָט ער זיי צוגעזאָגט אַרויסצוגעבן זיין פסק-בוררות ביז קומענדיגן שבת. פרייטאָג אינדערפרי, צוויי שעה פאַר חצות, האָט ער געענדיגט שרייבן אַ לאַנגע תשובה מיט פאַרשידענע נימוקים, וואו ער ברענגט אַרויס בכתב פאַרוואָס איינער איז זכאי און איינער איז חייב.

דער דאָזיגער תלמיד חכם האַלט אָן אַ שטאַרקע קבלה, נישט צו טוהן אַ מלאכה ערב שבת נאָך חצות. צוליב דעם האָט ער שנעל אַרויסגעשיקט אַ 'פאַקס' צו ביידע צדדים מיט זיין תשובה. למעשה אָבער האָט ער זיך אָנגעשטויסן אין משך פון צוויי שעה אין פאַרשידענע שטערונגען: דא האָט דער 'פאַקס' נומער נישט געאַרבעט... דא האָט זיך צעריסן אַ דראָט וואָס טוט עס באַהעפטן, און אַזוי ווייטער. דערוויל איז אָנגעקומען חצות היום, האָט דער תלמיד חכם אַלעס אָפּגעשטעלט און איבערגעלאָזט אויף נאָך שבת, כאָטש למעשה האָט זיין האַרץ אים געקלאַפּט, ווייל ער האָט דאָך צוגעזאָגט אַז ביז שבת וועט ער זיי שיקן זיין פסק...

מוצאי שבת האָט ער געזען דעם גרויסן נס וואָס האָט דא פּאַסירט מיט אים, ווייל דער איד וועמען ער האָט מחייב געווען אין זיין פסק, איז שבת לײידער נפטר געוואָרן. אַזוי אַז אויב יענער וואָלט באַקומען דעם ענטפער פונעם תלמיד חכם פרייטאָג, אַז ער האָט דאָ שאָדן אַ שיינעם סכום געלט, וואָלט דער בורר זיך קיינמאָל נישט געקענט מוחל זיין. ער וואָלט געווען 'זיכער' ביי זיך, אַז ער האָט אַליין גורם געווען אַז יענער זאָל חלילה אַוועקגיין פון צער.

פון די מעשה, לערנען מיר דריי זאַכן: **א)** ווי ווייט עס גרייכט די **השגחה פרטית** פון באַשעפער, און ווי דער אויבערשטער האָט אים איינגעשפּאָרט אַ ווייטאָג פון לאַנגע יאָרן (אויב יענער וואָלט באַקומען זיין תשובה פאַר שבת). **ב)** ווי זיין **גוטע קבלה** האָט אים געראַטעוועט, דאָס וואָס ער האָט בשום אופן נישט געוואָלט מזלזל זיין דערין צו טוהן אַ מלאכה נאָך חצות. **ג)** פון דאָ לערנען מיר אויך, אַז דער מענטש טאָר **נישט ווערן איבערגעשראָקן**, 'אוי, איך האב דאָך צוגעזאָגט צו שיקן די תשובה ביז שבת. ווי אַזוי וועל איך עס נישט מקיים זיין...

אַוודאי דאַרף דער מענטש זיך משתדל זיין מער ווי זיינע מעגליכקייטן צו האַלטן וואָרט. אָבער אַז ער האָט געטוהן אַלעס וואָס איז אין זיין מעגליכקייט, טאָר ער נישט אַרונטערפאַלן אונטער אַ דרוק... **אויב דו האָסט געטוהן אַלעס וואָס איז אין דיין מעגליכקייט, דאַרפסטו זיין רואיג.**

מן הבאר

דער 'דברי ישראל' טייטשט דעם פסוק אין דער היינטיגער פרשה, בחוקותי (כו, ג-ד) 'אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם'. ס'איז אַ כלל גדול ביי די השפעה פון פרנסה, אַז **וואָס מער אמונה דער מענטש האָט אַז די פרנסה ווענדט זיך נישט אין זיינע מעשים און אין זיינע וואונדערליכע כשרונות, נאָר אַלעס איז פון הימל, אַזוי עפענען זיך פאַר אים די טויערן פון פרנסה בהרחבה**, און דער אויבערשטער איז משפיע אויף אים ביד הרחווה והמלאה, אָבער דער מענטש וואָס רעדט זיך איין 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', און אַז זיין חכמה האָט אים געהאָלפן פאַרדינען אַסאַך געלט, דערוועיטערט חלילה פון זיך די שפע פון פרנסה.

דאָס איז די כוונה פון פסוק, **'אם בחוקותי תלכו'** - 'חוק' איז מרמז אויף פרנסה, [ווי די גמרא זאָגט (ביצה טז.) "חק לישנא דמזוני"]. אויב איר גלייבט אַז די פרנסה איז פון מיר. **'ונתתי גשמיכם בעתם'** - וועל איך אייך געבן רעגן, און איר וועט אייביג האָבן פרנסה.

אויך נאָך זיין גאַנצע אַרבעט, איז ער נאָך אַלץ אָנגעוויזן אויף די חסדים פונעם באַשעפער און זיין השפעה[ג], ער דאַרף אָנקומען צו די ברכה פונעם באַשעפער ער זאָל אים געבן פרנסה[ד]. אָבער אויב ער שפירט אַז ער איז 'מסודר', און ער דאַרף שוין נישט אָנקומען צו סייעתא דשמיא, אַזוי ווי איינער וואָס באָרגט געלט אויף ריבית, וואָס ער פאַרלאָזט זיך אויפ'ן געלט וואָס וועט אַריינקומען פון דעם ריבית, אַזאַ השתדלות איז אסור בתכלית.

ג. מ'דאַרף וויסן, אַז די הרגשה אַז מ'איז אָנגעוויזן אויפ'ן באַשעפער - 'מבלעדי עוזך ועזרתך אין עזרה וישועה' - איז דער מקור פון די ברכה. ווען דער מענטש גלייבט און ער שפירט אַז ס'איז נישט דאָ אַ מענטש אויף דער וועלט וואָס קען אים העלפן, טוט דער אויבערשטער אים העלפן פון יעדע צרה.

אַזוי טייטשט דער גאון בעל 'חתם סופר' זי"ע, דעם פסוק אין דער היינטיגער פרשה, בהר (כה, כו), **'ואיש כי לא יהיה לו גואל'** - דער מענטש וואָס ווייסט אַז ער האָט נישט קיין שום 'אויסלייזער' צווישן מענטשן, און ער פאַרלאָזט זיך דעריבער אינגאַנצן אויפ'ן באַשעפער, קען ער זיין זיכער אַז צום סוף וועט מקוים ווערן ביי אים **'והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו'**.

אַזוי שרייבט אויך דער גאון נצי"ב זצ"ל, אין ספר 'העמק 'דבר', אַז **דער פסוק קומט אונז לערנען אַ מוסר השכל, אַז דער מענטש וואָס האָט נישט קיין אויסלייזער איז צום סוף זוכה צו דער ישועה**, ווייל איינער וואָס פאַרלאָזט זיך אויף אַ צווייטן אַז ער וועט אים העלפן און אויסלייזן פון זיין צרה, נעמט דאָך אַוועק זיין בטחון אין דעם באַשעפער. מה שאין כן אויב ער האָט נישט אויף וועמען זיך צו פאַרלאָזן, פאַרלאָזט ער זיך נאָר אויף דעם אויבערשטן, און דער אויבערשטער העלפט פאַר די וואָס פאַרלאָזן זיך אויף אים.

דער סלאָנימער רבי, הרה"ק בעל 'נתיבות שלום' זצ"ל, האָט געזאָגט אַ כוונה אין דעם מנהג ישראל, אַז איידער אַ חתן גייט אַרויס צו דער חופה, נעמט מען אַרויס פון זיינע טאַשן אַלעס וואָס געפינט זיך דערין. דאָס איז דערפאַר, ווייל מ'וויל אויסלערנען דעם חתן וואָס גייט אַרויס לעבן אויף דער וועלט, ער זאָל זיך מתבונן זיין און גוט אַריינעמען אין האַרץ אַז **ער האָט נישט קיין אייגנס**... ער זאָל נישט טראַכטן חלילה אַז מיט זיין גרויסן כח און מיט זיינע וואונדערליכע כשרונות וועט ער קענען מצליח זיין אין לעבן. נאָר **ער זאָל גוט געדענקען אַז דער מענטש האָט נישט קיין אייגענעם כח, און ער איז אייביג אָנגעוויזן אויף די חסדים פונעם אויבערשטען ברוך הוא.** די דאָזיגע אנערקענונג, איז דער שליסל מצליח צו זיין אין אַלע זיינע וועגן.

ד. דער מגיד מישרים הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל האָט דערציילט, אַז אַמאָל ווען ער איז אַריינגעקומען אין הויז פון דעם משגיח פון דער פאָניעוועזשער ישיבה אין בני ברק, הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל, האָט ער געזען ווי ער איז זייער בשמחה. האָט רבי שלום געפרעגט רבי יחזקאל'ן, 'לשמחה מה זו עושה'. האָט רבי יחזקאל אים דערציילט, אַז אין די פריערדיגע יאָרן, ווען ער איז געווען דער משגיח פון דער מירער ישיבה אין ליטא, האָט אָפט מאָל געקענט פאַסירן, אַז צוליב די אָרימקייט און דחקות וואָס האָט דאָרט געהערשט, האָט ער נישט באַקומען זיין קליינעם געהאַלט ענדע חודש. דאַן פלעגט ער זיך שטאַרקן מיט אמונה און פון דעם האָט ער געהאַט פרנסה, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (תהלים לז ג) 'שכן ארץ ורעה אמונה' - 'איך האָב זיך געשפייזט מיט אמונה'.

ווען ער איז געקומען קיין ארץ ישראל - האָט רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל ווייטער דערציילט פאַר רבי שלום שבדרון - האָט דער פאָניעוועזשער רב, הגאון רבי יוסף שלמה כהנמאַן זצ"ל, אים אָנגעבאָטן דעם פּאָסטן צו זיין משגיח אין זיין ישיבה אין בני ברק, און ער האָט מיר צוגעזאָגט אַ שיינעם געהאַלט. איך האָב מיך דעמאָלס געוואַקלט צי כ'זאָל אָננעמען דעם אָנבאָט, ווייל מ'רעדט דאָך דאָ פון אַ גוטן געהאַלט, און דעם פאָניעוועזשע רב פעלט דאָך נישט קיין געלט... איך האָב אָבער מורא געהאַט, וואָס וועט זיין מיט אמונה, ווייל איך האָב געטראַכט **אַז אויב ער וועט מיר באַצאָלן חודש'לעך דעם געהאַלט, וועל איך מער נישט האָבן די זכי' צו האָבן אמת'דיגע אמונה און בטחון אין דעם אויבערשטען.** יעצט בין איך אָבער פריילעך, ווייל **איך אַרבעט שוין אַכט חדשים אין ישיבה, און דערוויל, באַשטייט מיין גאַנצער געהאַלט פון 'אמונה', אַזוי ווי אין ליטא... דעריבער בין איך אַזוי פריילעך.** פאַרוואָס זאָל איך מיך נישט פרייען, אַז איך לעב יעצט ווייטער פון אמונה...

די ספרים טייטשן דעם פסוק 'שכן ארץ ורעה אמונה', אַז דוד המלך ע"ה מיינט צו זאָגן, **'שכן ארץ'** - אויך אויב דו 'ליגסט אין דער ערד' ח"ו, 'מיט אַלע פירושים'... בגוף ובנפש, **'ורעה אמונה'** - זאָלסטו זיך נאָך אַלץ שפייזן מיט אמונה.

דאָס דאַרף דינען אַלס אַ לימוד פאַר יעדן איינעם נישט צו זאָרגן וועגן פרנסה און דאָס גלייבן, ווייל דער אויבערשטער וויל טוהן גוטס מיט אונז, און ער וועט משפיע זיין אַלע טובות אויף די וועלט. מיר דאַרפן נאָר אויפהייבן אונזערע אויגן צום באַשעפער[ה], ווייל אַז דער אויבערשטער וויל נאָר אַז זיינע קינדער זאָלן זיין נאָענט צו אים[ו], און נאָר צוליב דעם מאַכט ער אַז עס זאָל אונז עפּעס פעלן, כדי מיר זאָלן מתפלל

ה. דער גערער רבי, הרה"ק בעל 'בית ישראל' זי"ע, האָט נאָך די צווייטע וועלט מלחמה, אַמאָל געפרעגט אַ יונגען בחור, אַ זון פון דעם פיעטריקאָווער רב, הרה"ג רבי משה חיים לאו ז"ל הי"ד, וועלכער האָט אַדורכגעליטן אַלע שוידערליכקייטן פון דער צווייטער וועלט מלחמה, אויב ער האָט געזען מיט זיינע אייגענע אויגן די גאַז אויוועָנס און קרעמאַטאָריומס, וואו די דייטשע רשעים ימ"ש האָבן פאַרברענט מיליאָנען אידן, הי"ד.

ווען דער בחור'ל האָט געענטפערט אַז יאָ, ער האָט געזען מיט זיינע אויגן די גאַז אויוועָנס. האָט דער גערער רבי אים ווייטער געפרעגט:

- **צי האָסטו געזען אויך דעם אויבערשטען אין יענעם פינצטערן אָרט?!...**

דער 'בית ישראל' האָט געמיינט צו זאָגן, אַז אויך אינעם גרעסטן הסתר פנים, איז מעגליך צו זען דעם באַשעפער ית"ש. מיט אמת'ע אמונה, זעט מען אויך דאָרט דעם אויבערשטען'ס האַנט, ווייל אויף דער וועלט ווערט קיין שום זאַך נישט געטוהן פון זיך אַליין. דער אויבערשטער טוט אַלעס, נאָר אונזער שכל איז צו-קליין צו פאַרשטיין די טובה וואָס איז באַהאַלטן אין יעדע זאַך.

דער גאון רבי אליהו מאיר בלאָך זצ"ל, ראש ישיבה פון דער טעלזער ישיבה אין קליוולאַנד, איז פאַר דער צווייטער וועלט מלחמה געווען געצוואונגען צו אַנטלויפן קיין אַמעריקע, אָן זיין משפחה, צוליב אַ מלשינות. ער האָט געמוזט איבערלאָזן זיין בני בית מיט די קינדער אין אייראָפּע, וואו זיי זענען ליידער אומגעקומען אויף קידוש השם. רבי אלי' מאיר איז געווען דער איינציגער פון דער משפחה וואָס איז געבליבן לעבן.

ביים מעמד פונעם חנוכת הבית פון די טעלזער ישיבה אין קליוולאַנד, האָט רבי אליהו מאיר געזאָגט (זע אין ספר 'אהל משה', פ' וירא, ע' שצא, ופ' מסעי, ע' תתקצה, בשם הג"ר מרדכי גיפטער זצ"ל, ראש ישיבת טעלז), אַ טייטש אויף די פסוקים אין דער הפטרה פון 'מחר חודש' (שמואל א, כ) יהונתן האָט געמאַכט אַ סימן מיט דוד המלך, אויב שאול וויל אים הרג'ענען אָדער נישט. ער האָט געזאָגט, 'ואם כה אומר לעלם, הנה החצים ממך והלאה, **לך כי שלחך ה'**'. לכאורה וואָלט ער געדאַרפט זאָגן **'ברח, כי שאול מבקש להרגך'**, אַנטלויף פון דאַנעט, ווייל שאול המלך וויל דיך הרג'ענען?

האָט דער טעלזער ראש ישיבה געזאָגט אַ כוונה אין די פסוקים, אַז פון די פסוקים האָט ער געלערנט אַ מוסר השכל, אַז ווען אַ מענטש דאַרף אַנטלויפן פון עמיצן, איז עס **נישט דערפאַר ווייל 'כי שאול מבקש להרגך', נאָר 'לך כי שלחך ה'' - ווייל דער אויבערשטער וויל אַז דו זאָלסט זיך געפינען דאָרטן, נישט דאָ.** אַז דער אויבערשטער האָט אַזוי געהייסן, איז עס פאַר דיין טובה וועגן.

דערמיט האָט ער געמיינט זיך אַליין, אַז זיין אַנטלויפן קיין אַמעריקע איז געווען לטובה, אַלס אַ סיבה מן השמים אַז ער זאָל איבערבלייבן לעבן, דער איינציגער פון זיין משפחה.

ו. הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל זאָגט (תפארת שמשון', פ' בחוקותי, ע' שכ) אַ וואונדערליכן פשט אויף דעם וואָס מיר געפינען מערערע מאָל אין דער תורה, אַז דער אויבערשטער טוט פאַרזיכערן אַז ער וועט געבן שכר פאַר'ן קיום המצוות, דייקא מיט **תבואות פון פעלד און אַסאַך שאָף און רינדער**. מיר געפינען נישט אין ערגעץ אַז דער אויבערשטער זאָל צוזאָגן אַז ער וועט צאָלן שכר דורך געבן אַסאַך **גאָלד און זילבער** פאַר דעם מענטש וואָס איז מקיים זיינע מצוות, ווי דער פסוק זאָגט 'אם בחוקותי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו', און אַזוי זאָגט דער פסוק (דברים ז יב-יג) 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם וגו', ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירושך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרות צאנך'. לכאורה, אויב דער אויבערשטער האָט געוואָלט בענטשן די אידן מיט אַ גרויס רייכטום, פאַרוואָס האָט ער זיי נישט געבענטשט אַז זיי וועלן האָבן אַסאַך גאָלד און זילבער? 'היד ה' תקצר'?! דער אויבערשטער איז בכח צו געבן רייכטום פאַר דעם מענטש אויף יעדן אופן. [און דאָס איז נישט אַ ברכה אויף אַן אופן וואָס איז העכער פון טבע, ווייל דער אויבערשטער קען אונז בענטשן מ'זאָל טרעפן גאָלד און זילבער ביי זיך אינדערהיים, אונטער דער ערד, אַזוי ווי עס זענען דאָ ערטער אויף דער וועלט וואו מ'גראָבט אויס גאָלד פון דער ערד].

זיין צו אים מיט'ן גאנצן הארץ. ווען דער מענטש אַנערקענט עס, און ער איז מתפלל צו זיין באַשעפער מיט אמונה, טוט דער אויבערשטער ערפילן זיינע באַדערפענישן מיט אַלע סאָרטן ישועות און השפעות טובות.

אַזוי זאָגט די גמרא (יומא עו.), אַז די תלמידים פון רבי שמעון בן יוחאי האָבן אים געפרעגט, פאַרוואָס איז נישט אַראָפּגעקומען מן פון הימל פאַר די אידן איינמאָל אַ יאָר. האָט רבי שמעון בן יוחאי זיי געענטפערט מיט אַ משל: אַ קעניג האָט איין זון, און ער האָט אים געגעבן זיין פרנסה איינמאל אַ יאָר, און ער האָט מער נישט געזען דעם טאַטן נאָר איינמאָל אַ יאָר (ווען ער גייט אים דאָס געלט). האָט דער טאַטע אָנגעהויבן צו געבן פאַר זיין זון געלט יעדן טאָג, נאָר אויף יענעם טאָג, און אַזוי האָט ער געדאַרפט קומען צום טאַטן יעדן טאָג.

דאָס זעלבע האָט פּאַסירט מיט די אידן. איינער וואָס האָט געהאַט פיר אָדער פינף קינדער, האָט זיך געזאָרגט אַז אפשר וועט מאָרגן נישט אַראָפּקומען מן פון הימל און אַלע וועלן חלילה שטאַרבן פון הונגער.

ענטפערט הג"ר שמשון פינקוס ז"ל, אַז ס'איז די נאַטור פון א מענטש, אַז ווען ער האָט אַסאַך גאָלד און זילבער, שפּירט ער זיך פאַרזיכערט מיט זיין רייכטום, ווייל גאָלד און זילבער ווערט קיינמאָל נישט קאַליע און פאַרזשוואַרטערט. אויך אויב עס זאָל חלילה אויסברעכן אַ הונגער אינעם לאַנד וואו ער וואוינט, קען ער אַריבערפירן דאָס גאָלד און זילבער צו אַ צווייטן לאַנד וואו עס הערשט נישט אַ הונגער, און דאָרט לעבן ווייטער ווי אַן עושר. **ער וועט נישט שפּירן אַז ער דאַרף כסדר אָנקומען צו דער הילף פונעם באַשעפער.** ווען דער מענטש ווערט אָבער געבענטשט פון דעם אויבערשטען מיט אַסאַך פּירות און תבואות אין זיינע פעלדער, אָדער מיט אַסאַך שאָף און רינדער, דאַרף ער נאָך אַלץ כסדר אָנקומען צו דער הילף פונעם באַשעפער. ער הייבט אייביג אויף זיינע אויגן צום הימל, אַז זיין רייכטום זאָל נישט קאַליע ווערן. די בהמות זאָלן נישט קראַנק ווערן ח"ו און זיי זאָלן נישט שטאַרבן, עס זאָל קומען אַ רעגן און די תבואות זאָלן גוט וואַקסן. נאָך דעם ווי די תבואות שפּראָצן אויפ'ן פעלד, בעט דער פעלד-אייגנטימער פון דעם אויבערשטען ער זאָל פאַר אים צושטעלן קונים, אַז ער זאָל נישט בלייבן שטעקן מיט זיין סחורה.

זאָגט הרב פינקוס, ווען איינער גיט אַ מתנה פאַר זיין חבר ווייל ער האָט אים ליב, איז דאָך פאַרשטענדליך אַז אַזאַ מתנה דערנענטערט די הערצער פוןביידע, פונעם נותן און דעם מקבל, און נישט פאַרקערט, אַז די מתנה זאָל גורם זיין אַ דערווייטערונג און פירוד לבבות צווישן זיי. דעריבער, ווען דער אויבערשטער צאָלט אַ גוטן שכר פאַר די ערליכע אידן און ער בענטשט זיי מיט זיין ברכה, וויל ער זיי נישט בענטשן מיט גאָלד און זילבער, ווייל דאַן וועלן זיי זיך פאַרלאָזן און פאַרזיכערן אויף זייער פאַרמעגן, און דאָס וועט שאַטן צו זייער מדת הבטחון אין דעם אויבערשטען. אויף אַזאַ אופן וועט אויסקומען, אַז דער שכר וועט גאָר גורם זיין אַז זיי זאָלן דערווייטערט ווערן פונעם באַשעפער. וועגן דעם גיט ער זיי שכר מיט פּירות פון בוים און פון פעלד, און מיט שאָף און רינדער, **כדי זיי זאָלן שטענדיג אַרויסקוקן אויף זיין הילף און זיין נאָענט צו אים, ווייל דאָס איז די גרעסטע טובה פאַר דעם מענטש,** אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (תהלים עג, כח) 'ואני קרבת אלוקים לי טוב'.

מן הבאר

הרה"ק בעל 'בית אהרן' זי"ע פון קאַרלין האָט געזאָגט: מיר האָבן זייער ליב ווען אַ יונגערמאַן ווערט געהאָלפן מיט אַ זון אָדער אַ טאָכטער צום יאָר נאָך דער חתונה, ווייל ס'איז דאָך דער סדר העולם, אַז ווען אַ מענטש דאַרף האָבן ברויט אָדער אַן אַנדערע וויכטיגע זאַך אין הויז, גייט ער אַריבער צום שווער אין הויז, צו נעמען פון דאָרט וואָס עס פעלט אים... אָבער ווען ער האָט שוין ב"ה קינדער אין שטוב, לויפט ער שוין נישט אַזוי שנעל צום שווער, ווייל ער איז דאָך שוין נישט אַ 'פרייער פויגל'. ער האָט שוין אַ קינד וואָס איז אָנגעוויזן אויף אים, און ער האָט אַמאָל מורא אַרויסצונעמען דאָס קינד אויף דער גאַס, צוליב די קעלט אָדער היץ. ממילא, האָט ער נישט צו וועמען זיך צו ווענדן, און דאַן מוז ער אויפהייבן זיינע אויגן צום הימל און בעטן דעם אויבערשטען, ער זאָל אים אַלעס צושטעלן, און **עס איז נישט דאָ פאַר דעם מענטש אַ בעסערע זאַך ווי צו זיין אָנגעוויזן אויף דעם אויבערשטען.**

קומט אויס אַז אַלע אידן האָבן מתפלל געווען צום באַשעפער אַז ער זאָל זיי שפּייזן.

וכי תאמרו - אַלעמאָל מתפלל זיין צום באַשעפער פון האַרצן, אפילו אויף די גאַס

אין דער היינטיגער פרשה, בהר (כה, כ-כא) לייענען מיר: 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו. וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים'.

ס'איז באַקאַנט וואָס דער הייליגער רבי ר' אלימלך זי"ע פון ליזענסק ברענגט, אין ספה"ק 'נועם אלימלך', אין נאָמען פון זיין ברודער, דער הייליגער רבי ר' זושא זי"ע פון האַניפּאָלי, אַז לכאורה איז שווער, פאַרוואָס האָט די תורה מאריך געווען צו ברענגען די קשיא וואָס מענטשן וועלן אפשר פרעגן, 'מה נאכל', אַ זאַך וואָס מ'געפינט נישט אין אַן אַנדער אָרט אין דער תורה. דער פּסוק וואָלט געדאַרפט זאָגן אין קורצע ווערטער, 'וציוויתי את ברכתי לכם בשנה הששית', און ממילא, איז שוין נישט דאָ אַן אָרט צו פרעגן 'מה נאכל'.

ענטפערט הרה"ק רבי משה'לע קאָזשניצער זי"ע, אין ספר 'דעת משה', דער אויבערשטער גליסט צו די תפילות פון אידישע קינדער[ז]. דערפאַר טוט ער אַמאָל נישט צושטעלן פאַר זיי וואָס זיי דאַרפן, נאָר ער טוט צוריקהאַלטן פון זיי די השפעות, צי דאָס איז אין פרנסה, אָדער ער חלילה אַ קראַנקהייט אויף דעם מענטש ל"ע, און ענליכע סיבות. די סיבה דערפון איז ווייל דער אויבערשטער וויל אַז אידן זאָלן מתפלל זיין צו אים[ח], און באַלד נאָך דעם ווי זיי זענען מתפלל, ענטפערט זיי דער אויבערשטער און ער ערפילט זייער בקשה[ט].

דאָס איז די כוונה אינעם פּסוק. ס'איז בכלל נישט קיין שאלה און תשובה, אַ קשיא און אַ תירוץ, נאָר דער פּסוק זאָגט 'וכי תאמרו מה נאכל' - דאָס מיינט, ווען איר וועט זאָגן און איר וועט בעטן און מתפלל זיין צו האָבן פרנסה, וועט באַלד מקוים ווערן 'עוד הם

ז. דאָס איז אַ 'דבר בעתו' ספּעציעל יעצט, אין חודש אייר, ווי הרה"ק רבי דוד'ל טאָלנער זי"ע זאָגט (מגן דוד, ר"ח אייר), אַז **די טעג פון חודש אייר זענען מסוגל פאַר קבלת התפילות**. דער טעם דערפון איז, ווייל דער פּסוק זאָגט אין פרשת במדבר 'באחד לחודש השני', וואָס דאָס איז געווען ראש חודש אייר. דאַן האָט דער אויבערשטער באַפוילן פאַר משה רבינו ע"ה צו ציילן די אידן און זיי אַוועקשטעלן אונטער די 'דגלים' (פענער), און ס'איז דעמאָלס געווען אַ גרויסע שמחה פאַר דעם אויבערשטען ברוך הוא (עיי"ש).

דאָס איז מרומז אין פּסוק (תהלים כ, ו) 'נרננה בישועתך ובשם אלוקינו נדגול ימלא ה' כל משאלותיך'. ווען עס קומט די צייט פון 'ובשם ה' אלוקינו נדגול' - די אידן וועלן זוכה זיין צו די 'דגלים' - יעדעס יאָר ווען עס קומט די צייט דערפון, טוט דער אויבערשטער ערפילן אַלע באַדערפענישן פון די אידן, און זיי זענען זוכה צו אַ השפעה פון רחמים פשוטים פון דעם מקור פון שם הוי' ברוך הוא.

ח. דער גאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל האָט נאָכגעזאָגט אַז יעדעס מאָל ווען עמיצער האָט מזכיר געווען ביים גאון בעל 'חזון איש' זצ"ל וועגן אַ צרה אָדער אַ נייע גזירה ה"י, פלעגט דער 'חזון איש' זאָגן: **נו, דער אויבערשטער וויל אַז מ'זאל מתפלל זיין דערויף.** (געברענגט אין ספר 'מעשה איש', ח"א, קנב)

ט. מיר האָבן געהערט אַ וואונדערליכע מעשה פון דעם בעל העובדא: אין די טעג פאַר פסח פאַריאָר תשפ"ה, האָט זיין זון אים געזאָגט אַז ער האָט חשק צו באַקומען אַ זילבערנעם בעכער און עס נוצן פּסח ביינאַכט ביים סדר. האָט דער טאַטע אים געענטפערט: דו לערנסט דאָך אין 'ישיבת בין הזמנים', און איך האָב געזען אַז זיי מאכן יעדן טאָג א גורל אויף טייערע מתנות כדי צו מחזיק זיין דאָס לערנען ביי די בחורים, להגדיל תורה ולהאדירה, און איין טאָג וועט אויך פאַרקומען אַ גורל אויף אַ בעכער. שטעל זיך אוועק און זיי מתפלל צום באַשעפער אַז דו זאָלסט געווינען אינעם גורל.

דערביי האָט דער טאַטע דערציילט פאַר דעם בחור אַ מעשה וואָס איז געווען געדרוקט אין 'באר הפרשה', אַז אין איינעם פון די 'כוללים' וואָס שטייען אונטער הגאון רי"א גאָלדהירש שליט"א, האָט מען אין די טעג פון חנוכה געוואָלט שטאַרקן דעם ענין פון שמירת הזמנים, האָט מען דעריבער געמאָלדן אַז יעדן טאָג וועט פאַרקומען אַ גורל אויף הונדערט דאָלאַר, און אין דעם גורל וועלן אַריינגיין די יונגעלייט וואָס קומען פריער ווי 9:30 אינדערפרי. אַלזאָ, אַ געוויסער יונגערמאן מיטן נאָמען ר' מאיר האָט געוואונען די גורל דריי טעג נאָכאַנאַנד. האָבן אַלע זיך געוואונדערט,

מדברים ואני אשמע'. דער אויבערשטער וועט געבן זיין ברכה פאַר אידישע קינדער, 'וצויתי את ברכתי לכם', מיט אַלעם גוטן.

דער אויבערשטער גליסט צו די תפילות פון אידישע קינדער, און ער בעט פון זיי 'השמיעני את קולך, כי קולך ערב' (שה"ש ב, יד), ווייל דער אויבערשטער וויל האָבן אַ קשר מיט אידישע קינדער', זיי זאָלן וויסן אַז דער אויבערשטער איז דער באַשעפער פון דער גאַנצער וועלט, און ביי יעדע געלעגנהייט, זאָלן זיי מתפלל זיין צו אים, או אזוי וועלן זיי שפירן אַז זיי זענען אָנגעוויזן אויפן חסד פונעם באַשעפער, און אַליין קען דער מענטש גאָרנישט ערלעדיגן. דער מענטש קען נישט לעבן אָן די שטענדיגע הילף פונעם באַשעפער"[יא].

צדיקים אין אַלע דורות האָבן געזאָגט, אַז דער מענטש טאָר זיך נישט באַגענוגענען מיט די דריי תפילות וואָס די 'אנשי כנסת הגדולה' האָבן מתקן געווען

און טייל האָבן אַפילו געטומלט, ווי אַזוי איז מעגליך אַז איין מענטש זאָל געווינען אַ גורל דריי טעג איינס נאָכן אַנדערן? ווער ווייסט צי ער האָט נישט געמאַכט עפּעס אַ 'שטיקל' - אַ זאַך וואָס איז נישט כהוגן, חלילה...

ווען איינער האט אים אפען געפרעגט, האט ר' מאיר זיך אנגערופן צו די אַנדערע יונגעלייט אין כולל, 'צו האָט איינער פון אייך מתפלל געווען צום באַשעפער אַז ער זאָל געווינען אין דעם גורל?... איך האב מתפלל געווען צום אויבערשטן, און צוליב דעם האָב איך געווינען דעם גורל'.

די ווערטער פונעם טאַטן האָבן גוט אַריינגעדרינגען אין האַרץ פון דעם בחור, און ער האָט מתפלל געווען צום באַשעפער אַז ער וויל האָבן אַ בעכער. זיינע תפילות זענען געהערט געוואָרן אין הימל, און ער האָט טאַקע געוואונען דעם בעכער אינעם גורל...

אין צואָגב צו דעם עצם לימוד וואָס מיר לערנען דאָ, אַז **מ'דאַרף בעטן דעם באַשעפער אַזוי ווי אַ קינד וואָס בעט זיך ביי זיין טאַטן ער זאָל אים נאָכגעבן זיין פאַרלאַנג**, איז דאָ נאָך אַ וואונדערליכער מוסר השכל אין דער דערמאַנטער מעשה: יעדער איינער פון אונז וויל דאָך ערציען זיינע קינדער מתפלל צו זיין צו דעם אויבערשטן, און זיך ווענדן צו אים ביי יעדע געלעגנהייט. דער גלייכסטער וועג דערפאַר איז דורך סיפורי צדיקים, אָבער דאָס מוז נישט זיין דווקא סיפורים פון די **פריערדיגע צדיקים**, נאָר אַפילו אַזעלכע **'גדולים וצדיקים' ווי מיר זענען**... ווייל אַזעלכע מעשיות גייען מער אַריין אין האַרץ, און טוען-אויף אַ גוטע פעולה.

י. מ'דערציילט אַז אַ איד וואָס איז ליידער נישט געווען אַ שומר תורה ומצוות, איז אַמאָל אַריינגעקומען אין דער ישיבה פון כפר חסידים, ווען די בחורים פון ישיבה זענען געשטאַנען און געדאַוונט. ווען מ'האָט אים שפּעטער געפרעגט וואָס ער האָט געזען אין ישיבה, האָט דער איד געענטפערט, איך האב געזען בחורים שאָקלען זיך אַהין און אַהער, און מאַכן באַוועגונגען מיט'ן קערפּער... איך האָב אָבער געקוקט אויף דעם 'אַלטיטשקן' וואָס איז געשטאַנען אויבנאָן - דער משגיח פון דער ישיבה, הגה"צ רבי אליהו לאָפּיאַן זצ"ל - און ער האָט אויסגעזען ווי **איינער וואָס רעדט מיט עמיצן.** אָט אַזוי דאַרף אויסזען דאָס דאַווענען פון אַ איד!

יא. דער סלאָנימער רבי הרה"ק בעל ברכת אברהם זצ"ל, האָט אַמאָל נאָכ'ן צינדן חנוכה-לעכט, ביים זאָגן דעם קאַפּיטל 'יושב בסתר' (תהלים צ"א) זיך צעשריגן: **'יקראני ואענהו'. דוד המלך ע"ה אַנטפּלעקט אונז דאָ אַ סוד, אַז דער אויבערשטער שטייט און רופט אויס: 'יקראני ואענהו' - רופט צו מיר, און איך וועל אייך ענטפערן. נאָר פאַרוואָס ענטפערט ער אָבער נישט? ווייל מ'רופט אים נישט...**

די כוונה איז, אַז דער מענטש איז בכלל נישט מתפלל, נאָר אַפילו אויב ער איז יא מתפלל, איז עס נישט מיט די אנערקענונג און מיט'ן געפיל אַז **נאָר** דורך זיין תפילה וועט ער געהאָלפן ווערן, פונקט אַזוי ווי איינער וואָס בעט אַ טובה פון זיין חבר, און ער ווייסט אַז נאָר זיין חבר קען אים העלפן.

הרה"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל איז אַמאָל געפאָרן צום ים פאַר זיין געזונט. ווען ער איז אַריין אין ים, איז ער אַריינגעכאַפּט געוואָרן אין די טיפענישן פונעם ים, גאָר ווייט פונעם ברעג. בחסדי השי"ת, איז דער רבי געראַטעוועט געוואָרן פון דער סכנה בדרך נס.

שפּעטער האָט דער 'תולדות אהרן' רבי זצ"ל דערציילט די מעשה פאַר זיין אייניקל, הרה"ג רבי אשר אנשיל הכהן כ"ץ שליט"א, און ער האָט אים דערביי געפרעגט: 'וואָס מיינסטו, האב איך געטוהן אונטער'ן וואַסער? דו גלייבסט מסתמא אַז איך האָב געזאָגט ווידוי און געשריגן 'שמע ישראל'... ניין! איך האָב נישט געזאָגט ווידוי, נאָר

צו דאווענען יעדן טאג, שחרית, מנחה און מעריב. נאר ביי יעדן טריט און שריט וואו דער מענטש גייט, דארף ער אייביג מתפלל זיין צום באשעפער ער זאל אים העלפן[ב], ער זאל האבן סייעתא דשמיא מיט הצלחה אין אלעם וואס ער טוט[ג].

די גמרא אין ברכות (כח:) זאגט אז רבי נחוניא בן הקנה ער האט מתפלל געווען ווען ער איז אריינגעקומען און ארויסגעקומען פון בית המדרש. זאגט דער 'מאירי', אז די גמרא וויל אונז לערנען אז דער מענטש דארף אייביג מחדש זיין א נייע תפילה אויף

איך האב געשריגן מיט אלע כוחות, 'טאטע, נאר דו קענסט מיר העלפן, העלף מיר!' דאן איז געקומען א כוואליע פון ווינטן און מיך 'ארויסגעשפיגן' צום ברעג ים' (געברענגט אין ספר 'זכור לאברהם').

יב. הרה"צ החסיד המפואר רבי יהודה לייב קאסטעלאניץ זצ"ל (פאטער פון הרה"ק רבי מאטל סלאנימער זצ"ל) איז אמאל געפארן פון טבריא קיין סלאנים, צו הרה"ק בעל "דברי שמואל" זצ"ל. צוריקפארנדיג מיט דער באן פון סלאנים קיין אדעס (וואו ער איז ארויפגעשטיגן אויף דער שיף צו פארן קיין ארץ ישראל) איז איינע פון די 'חוליות' אין זיין חוט השדרה, ארויסגעפאלן פון ארט, און ער האט געהאט דערפון גרויסע יסורים רח"ל.

זיצנדיג אזוי מיט יסורים איז צוגעקומען צו אים א איד, וועלכער האט אויסגעזען ווי א חשוב'ער איד, און געפרעגט וואס עס טוט אים וויי. האט רבי יהודה לייב אים דערציילט אז ער לייַדט יסורים ווייל א חוליא איז ארויסגעפאלן פון פלאץ. האט יענער איד אים געזאגט:

- דעם פסוק 'הוא יקראני אבי אתה, א-לי וצור ישועתי'. האבן צדיקים געטייטשט, אז **אפילו אין ערגסטן מצב רח"ל, אויב א איד שרייט צום באשעפער, 'אבי אתה - טאטעניו, העלף!' - איז 'א-לי וצור ישועתי' - טוט דער רבונו של עולם צואיילן זיין ישועה.**

הערנדיג די ווערטער, האט רבי יהודה לייב סלאנים אנגעהויבן שרייען: טאטעניו, העלף! און די יסורים האבן תיכף ומיד זיך אפגעשטעלט.

ארויפקומענדיג אויף די שיף קיין ארץ ישראל, האט ער זיך איינגע'חזר'ט די ווערטער וואס ער האט געהערט פון דעם דערמאנטן איד, אז אויב א איד שרייט אויס 'אבי אתה - טאטעניו, העלף!' - ווערט מקוים ביי אים, 'א-לי וצור ישועתי' - דער רבונו של עולם איילט-צו זיין ישועה. שטייענדיג אזוי און חזר'נדיג די ווערטער, איז צוגעקומען צו אים אן אראבער, און ער האט אים געהאלפן ארויפטראגן זיין רענצל... אויך דער וועג איז דורכגעגאנגען בשלום, די שיף האט זיך נישט געווארפן אויפ'ן ים.

ווען רבי יהודה לייב איז אנגעקומען מיט דער שיף ביים פארט אין חיפה, האט ער באלד געטראפן א וואגן צו פארן קיין טבריא, א זאך וואס האט קיינמאל פריער נישט פאסירט מיט אים - **אלעס דערפאר, ווייל ער האט געשריגן 'טאטעניו, העלף! - א-לי וצור ישועתי'.**

די דערמאנטע מעשה פון רבי יהודה לייב קאסטעלאניץ, האבן מיר אמאל דערציילט ברבים, און א צייט שפעטער, האט א יונגערמאן וואס קומט אריין דא צום שיעור, אונז דערציילט, אז ער איז געווען מיט זיין קינד ביים דאקטאר, האט דער דאקטאר גענומען פארשידענע טעסטן און דערנאך אים געזאגט אז דאס קינד לייַדט פון א ערנסטע מחלה רח"ל. זעלבסט פארשטענדליך, אז דער יונגערמאן און זיינע בני בית זענען אריינגעפאלן אין א פאניק און האבן געהאט גאר אסאך צער און עגמת נפש ל"ע, אבער הערנדיג די מעשה וואס מיר האבן דערציילט פון רבי יהודה לייב סלאנים, האט ער געטוהן דאס זעלבע, און געשריגן 'אבי אתה' - 'טאטעניו, העלף!' און ביי די קומענדיגע טעסטן, האט דער דאקטאר געזאגט אז ער ווייסט נישט וואס דא האט פאסירט, אבער די איצטיגע אונטערזוכונגען ווייזן, אז דאס קינד איז, ב"ה, געזונט און פריש...

יג. דער נביא ישעיה זאגט (מד, ו) 'כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבקות, אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים'.

זאגט הרה"ק רבי בעריש ביאלער זי"ע א כוונה אינעם פסוק, ס'איז דא א מענטש ביי וועמען דער אויבערשטער איז אין דער בחינה פון **'אני ראשון'** - באלד ביים אנהייב פון דער זאך, פארשטייט ער אז ער אליין קען גארנישט טוהן אן דער הילף פונעם אויבערשטען. ממילא ווענדט ער זיך צום באשעפער און ער בעט הילף פון אויבן. דאקעגן איז דא אן אנדערער וואס איז 'קלוג', און און ער רעדט זיך איין אז ער איז א מוצלח. ער איז ביי זיך 'זיכער' אז ער קען זיך אליין אן עצה געבן... צום סוף זעט ער אבער, אז אן דער הילף פונעם באשעפער קען ער גארנישט אויפטוהן. דעמאלס טוט ער זיך 'דערמאנען' צו זיך ווענדן צו דעם אויבערשטען. ביי אזא איינעם איז דער באשעפער

יעדע זאך וואס ער זעט אז ער דארף אנקומען צו די הילף פון באשעפער. דאן וועט ער שטענדיג טראכטן פון עבודת השם. אויף דעם האט רבי נחוניא בן הקנה געבעטן ווען ער איז אריינגעגאנגען אין שול, עס זאל נישט ארויסקומען א מכשל דורך זיין הוראה, און ווען ער איז ארויסגעגאנגען פון שול האט ער געדאנקט דעם אויבערשטען פאר דעם וואס ער האט אים געגעבן א חלק מיט די תלמידי חכמים.

דאס מיינט, אז ביי יעדן ענין וואס ער זעט אז ער דארף אנקומען צו דער הילף פון דעם אויבערשטען, זאל ער מתפלל זיין א ספעציעלע תפילה אויף דעם ענין, און ער וועט געהאלפן ווערן.

די גמרא זאגט (ברכות כא.) 'ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו'. לכאורה דארף מען פארשטיין, אויב דער מענטש וועט א גאנצן טאג דאווענען, 'תורה מתי תהא עליה?' ווען וועט ער דאווענען, און ווען וועט ער ארבעטן?

ענטפערט דער גאון בעל 'בן איש חי' זצ"ל (אין ספר 'בניהו', ברכות ו: ד"ה 'כל'), אז דא רעדט מען נישט וועגן א תפילה מיט'ן מויל, נאר וועגן א תפילה פון טיפן הארצן. דאס מיינט, דער מענטש זאל אייביג געדענקען אז ער האט נישט קיין אייגענע כוחות, נאר דער אויבערשטער גיט אים דעם כח צו פארדינען געלט. אן דער הילף פון דעם באשעפער קען דער מענטש גארנישט טוהן. ממילא, דארף דער מענטש יעדע רגע מתפלל זיין אין הארץ צום באשעפער, ער זאל אים געבן כח און סייעתא דשמיא צו פארדינען און צו האבן הצלחה אין זיינע געשעפטן. אויף דעם זאגן חז"ל, הלוואי זאל דער מענטש דאווענען א גאנצן טאג. דאס מיינט, ער זאל מתפלל זיין אין הארץ און האפן צו דעם באשעפער, אז ער זאל אים העלפן און משפיע זיין אויף אים די טובה און די ברכה.

דער 'בן איש חי' פירט אויס, אז ער האט געזאגט א רמז אויף דעם אז דער מענטש דארף אייביג מתפלל זיין ביי זיך אין הארץ, ווייל דער 'מילוי' פון ווארט 'אדם' - אל"ף דל"ת מ"ם, איז די אותיות 'מתפלל'. דאס איז א רמז אז דער מענטש דארף אייביג מתפלל זיין צום באשעפער, און דער 'מילוי' פון ווארט 'לב' איז למ"ד בי"ת, וואס האט די אותיות 'תמיד'. דאס איז א רמז, אז תפילה וואס דארף זיין פון הארץ, איז א שטענדיגע זאך, עס גייט-אן יעדע רגע, ביי טאג און ביי נאכט[ד], עכ"ל.

אין דער בחינה פון **'אני אחרון'**. אויף דעם זאגט דער אויבערשטער, וויסן זאלסטו אז **'ומבלעדי אין אלוקים'**. אויסער מיר, איז נישט דא קיין אנדערער כח אויף דער וועלט. ממילא, איז דאך שוין בעסער אז דו זאלסט באלד לכתחילה קומען צו מיר...

דער 'חפץ חיים' זי"ע שרייבט ('ליקוטי אמרים', פ"י), וועגן דעם חיוב פון תפילה אין יעדער צייט: דער מענטש זאל זיך נישט באגענוגענען מיט דעם וואס ער דאוונט 'שמונה עשרה' דריי מאל א טאג, נאר **אסאך מאל אין טאג דארף ער מתפלל זיין און בעטן דעם באשעפער פון טיפן הארצן ווען ער געפינט זיך אינדערהיים**, ווייל די דריי תפילות זענען דאך שוין געווארן 'שגורות בפיו', און מ'לייגט נישט צו אזוי פיל הארץ דערצו. מה שאין כן ווען א מענטש איז זיך מתבונן בינו לבין עצמו, און ער מאכט א חשבון הנפש איבער זיין מצב, וועגן זיין ארימקייט און פילע טירדות און פראבלעמען, און מער פון אלעם אז ער פארדינט קוים אויף ברויט און וואסער, וועט ער זיך אויסגיסן דאס הארץ פארן באשעפער. **און אזא תפילה וואס קומט מיט א צובראכן הארץ, מיט א טיפע כוונה און א צובראכן הארץ, ווערט זיכער געענטפערט ווערן**, עכ"ל.

מיר האבן שוין געזאגט, אז ס'איז דא אין דעם א גרויס ענין, אז דער מענטש זאל נעמען אויף זיך מיט א גוטע קבלה צו היטן די דאזיגע גוטע הנהגה, **כאטש איינמאל יעדן טאג אין משך פון עטליכע מינוט, ער זאל מתפלל זיין צום באשעפער אויף אלעם וואס ער דארף האבן**, און ער וועט פועל'ן פאר זיך א געוואלדיגע קירבת השם, און אלע זיינע פארלאנגען וועלן ערפילט ווערן.

יד. דער הייליגער צאנזער רב, בעל 'דברי חיים' זי"ע האט געזאגט אויפ'ן פסוק (תהלים ק"ב, א') "תפילה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו", יעדעס מאל ווען א איד קומט זיך אויסגיסן דאס הארץ מיט א תפילה פארן באשעפער ברוך הוא, טוט דער יצר הרע אים אריינגעבן אין מח פארשידענע מחשבות זרות, א.ד.ג, כדי אים צו שטערן פון

דער אויבערשטער זאָל העלפן, שנשמע ונתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות, און מיר זאָלן זוכה זיין צו שעפּן פולע הויפענס מיט נחת דקדושה פון אונזערע קינדער און אייניקלעך בעהי"ת בניקל ובריווח, און עס זאָל מקוים ווערן ביי אונז 'בשובה ונחת תושעון', במהרה בימינו, אמן.

דאַווענען ווי געהעריג. איז די עצה דערצו, '**תפלה לעני כי יעטוף**' - ער זאל 'איינהילן' זיין תפילה. '**ולפני ה' ישפוך שיחו**' - די תפלה זאָל ווערן איינגעהילט אין אַ 'שמועס', ווען ער רעדט וועגן מילי דעלמא. דאָס הייסט, ווען ער גייט ארום אָדער ווען ער לייגט זיך, זאָל ער מתפלל זיין אין האַרץ צום באַשעפער, און דאַן וועט קיינער אים נישט שטערן.

דאָס איז מרומז אין וואָרט **תפלה** '**לעני**'. 'לעני' ראשי תיבות **נ**'תיב **ל**'א **י**'דעו **ע**'יט (איוב כח, ז), וואָס דער תרגום טייטשט 'דלא חכמי ס-מ-א-ל'. דאָס מיינט, ער זאָל בעטן אַ תפילה וואָס דער ס"ם וועט נישט וויסן דערפון. '**כי יעטוף**' ער זאָל 'איינהילן' די תפילה אין זיין סדר היום, אין דעם '**שיחו**', וואָס ער רעדט מיט אַ צווייטן. דאָרט זאָל ער מתפלל זיין צו דעם אויבערשטען, און זיין תפילה וועט האבן די נויטיגע פעולה. (ספר 'ערוגת הבושם', פ' תרומה, דף ר"י)

מן הבאר

עס ווערט געברענגט אין ספר 'בית יעקב' (פון הגה"צ רבי יעקב אהרן יאַנאָווסקי זצ"ל, אב"ד אלכסנדר, פ' ויצא) אין נאָמען פון הרה"ק רבי שמחה בונם פון פשיסחא זי"ע, אַז ער האָט געזאָגט אַן עצה פאַר יעדן איד, עס זאָל אים קיינמאָל גאָרנישט פעלן, און ער זאָל זיין אייביג דבוק אין עבודת השם, איז אַז ער זאָל זיך צוגעוואוינען צו בעטן פון באַשעפער אויף יעדע זאַך, פון גרויס ביז קליין. ער זאָל נישט טראַכטן אַז פאַר דעם דאַרף מען האָבן התבודדות, מיט טלית און תפילין, נאָר **איבעראל וואו ער שטייט, אפילו אויף דער גאַס, זאָל ער זען אויב דאָס אָרט איז ריין, זאָל ער דאָרט מתפלל זיין צום באַשעפער**, וועלכער וועט, אַלס 'שומע תפלת כל פה', אַוודאי ערפילן זיין פאַרלאַנג.

אַזוי שרייבט הרה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע, אין זיין ספר 'מגיד תעלומה' (ברכות ל:), אויף די ווערטער פון דער משנה, 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש', אַז דאָ רעדט דער תנא וועגן תפילת שמונה עשרה. **אָבער די תפלה וואָס דער מענטש איז מתפלל אין יעדער צייט ווען ער דאַרף עפּעס פונעם באַשעפער, דאַרף ער נישט מאַכן דערצו אַ הכנה. אדרבה**, עס שטייט דאָך, 'כה' אלוקינו בכל קראינו אליו'. און דאָס איז די גרויסע אמונה וואָס מ'פאָדערט פון יעדן איד, אַז אויף יעדע זאַך וואָס פאסירט מיט אים, זאָל ער בעטן דעם אויבערשטן.

דאָס קומט דורך אמונה, ווען דער מענטש גלייבט אַז קיין שום זאַך אויף דער וועלט איז נישט אַ צופאַל, אַלעס איז מיט אַ וואונדערליכע השגחה עליונה. אַזאַ תפלה העלפט איבערצודרייען און בטל מאַכן די גזירה צום גוטן, ע"כ.

אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים

מיר האָבן געהערט אַ מעשה וועגן אַ איד, וואָס האָט געהאַט אַ געשעפט אין 'שוק מחנה יהודה' אין ירושלים. דאָס געשעפט איז גוט געגאַנגען ב"ה, און דער איד האָט דאָרט שטאַרק מצליח געווען. און כאָטש דער 'רענט' איז געווען טייער, ווייל ס'איז דאָ אַ גרויסער פאַרלאַנג פאַר געשעפטן אין 'שוק מחנה יהודה', אָבער פון דער אַנדערע זייט, זענען די פאַרדינסטן געווען גאָר שיין. אין אַ טאָג האָט איינער געעפענט אַן ענליכן געשעפט אַנטקעגן איבער זיין געשעפט, און ער האָט באַלד אָנגעהויבן שפירן אַז דער איינקונפט איז געוואָרן ווייניגער, און ווען אין די זעלבע צייט איז דער 'רענט' געבליבן שטארק טייער. אַלזאָ, ביז אַ פּאָר חדשים האָט ער געשפּירט אַז די הוצאות זענען שוין גרעסער ווי די הכנסות, און עס האָט אים געדראָט צו גיין באַנקראָט ח"ו.

איז דער איד געגאַנגען צו זיין רבי'ן און אים דערציילט וועגן דעם אומגליק וואָס האָט מיט אים פּאַסירט. האָט דער רבי אים באַרואיגט און מחזיק געווען מיט חיזוק און אמונה, דו ווייסט דאָך אַז דער מענטש קען נישט אָנרירן אַ זאַך וואָס געהערט צו זיין חבר, ווי חז"ל זאָגן (יומא לח.) 'אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא'. די פרנסה פונעם מענטש איז באַשטימט פון הימל, און אַלעס וואָס דער אויבערשטער טוט איז פאַר די טובה פונעם מענטש. ממילא, איז דיין 'קאָנקורענט' גאָרנישט שולדיג. ס'איז פון דעם אויבערשטען, און מ'דאַרף גלייבן אַז אַלעס איז לטובה.

האָט דער איד געפרעגט זיין רבי'ן, 'תכלית, וואָס זאָל איך טוהן'... האָט דער רבי אים געהייסן פארמאכן דאָס געשעפט, און עס עפענען ערגעץ אַנדערש, וואו עס איז נישט דאָ אַזאַ קאָנקורענץ. ער זאָל טרעפן אַן אָרט וואו דער 'רענט' איז ביליגער, און כאָטש ס'איז מעגליך אַז דאָרט וועט ער פאַרדינען ווייניגער, אָבער צום לעבן וועט ער פאַרדינען, און **מ'דאַרף אַלעס אָננעמען מיט ליבשאַפט.** דער איד האָט געפאָלגט, און כאָטש ס'איז אים געווען שווער, ווייל ער האָט שוין געהאַט דאָס געשעפט אין 'מחנה יהודה' אַסאַך יאָרן, אָבער ער האָט געטוהן זיינס, און געעפענט אַ געשעפט נאָנט צו דער מאה שערים געגענט אין ירושלים.

העכער זיין נייעם געשעפט נעבן 'מאה שערים', האָט געוואוינט אַן עלטערער איד וואָס איז געווען עלענד און איינזאַם, איינער אַליין אויף דער וועלט. מיט דער צייט, האָט דער אָרימער עלטערער איד צוביסלעך אָנגעהויבן אַריינקומען אינעם געשעפט, און איז געוואָרן היימיש מיט'ן נייעם אייגנטימער פונעם געשעפט, וועלכער האָט רחמנות געהאַט אויף דעם אַלטן אָרימאַן, און האָט אים אפילו געגעבן אַסאַך סחורה אומזיסט, אָן אָפּצאָל. דער זקן האָט זייער הנאה געהאַט

אַז ס'איז כאָטש דאָ איין מענטש אויף דער וועלט וואָס קוקט זיך אום אויף אים, און מיט דער צייט האָט ער אים אָנגעהויבן בעטן פאַרשידענע טובות, ווי צ.ב.ש. ער זאָל אים ארויף טראָגן דאָס פעקל, און אַזוי ווייטער.

איין טאָג, האָט דער אלטיטשקער אים געפרעגט אויב ער קען אים שענקען אַ שעה פון זיין צייט, ווייל ער דאַרף איבעררעדן מיט אים אַ וויכטיגע זאַך. און כאָטש דער אייגענטימער פונעם געשעפט האָט נישט געהאַט קיין כח דערצו, ווייל ער איז געווען פאַרמאַטערט נאָך אַ טאָג אַרבעט, האָט ער אָבער פאַרשלאָסן צו טוהן דעם חסד מיט דעם זקן, און ער איז אַרויפגעקומען צו אים אין הויז.

דער עלטערער איד האָט פאַרפירט מיט אים אַ שמועס, דערציילנדיג פאַר אים זיין גאַנצע לעבנס-געשיכטע, און ווי אַזוי ס'איז געקומען דערצו אַז ער וואוינט דאָ אַליין. דער אייגנטימער פון געשעפט האָט אומגעדולדיג אויסגעהערט אַלעס וואָס דער אַלטער איד האָט געהאַט צו זאָגן... צום סוף פון די שמועס, האָט דער אַלטיטשקער אים אַנטפּלעקט אַ סוד, אַז לעצטעס איז געשטאָרבן זיינס אַ פעטער (וועלכער האָט אויך נישט געהאַט אַ משפחה) און ער האָט איבערגעלאָזט פאַר אים אַ ירושה פון פינף מיליאָן דאָלאַר... און וויבאַלד ער האָט נישט פאַר וועמען איבערצולאָזן דאָס געלט, האָט ער געטראַכט ביי זיך, דו ביזט דער איינציגער וואָס גיט זיך אָפּ מיט מיר שוין אַזוי פיל יאָרן, און איך וויל דיר אַוועקשענקען דאָס גאַנצע געלט! אבער איין זאך בעט איך פון דיר, אַז נאָך מיינע 120 יאָר, זאָלסטו ביישטייערן פונעם געלט פאַר אַ תלמוד תורה אָדער אַ ישיבה לעילוי נשמתי...

פון די מעשה לערנען מיר, אַז **א מענטש טאָר נישט זיין קורצזיכטיג.** אויבנאויף, האָט עס אויסגעזען ווי ס'איז אים אונטערגעקומען אַן ערנסטער 'קאָנקורענט', וואָס איז אים נאָר גורם אַ שאָדן, אָבער אין דעם איז באמת געווען באַהאַלטן די טובה און די ישועה פאַר אים, און דער אויבערשטער האָט אים 'אָנגעכאַפּט', קעגן זיין אייגענעם ווילן, און אים געפירט צום אָרט וואו ס'איז געלעגן באַהאַלטן זיין רייכטום.

דאָס איז נוגע צו יעדן ענין, ווען עס דאַכט זיך פאַר דעם מענטש אַז די טיר איז פאַרמאַכט פאַר אים, צי עס האַנדלט זיך וועגן שידוכים, און אַזוי ביי נחת אָדער אַנדערע זאַכן, דאַרף מען געדענקען אַז **די יעצט-פאַרמאַכטע טיר איז נאָר כדי צו עפענען פאַר אים שפעטער גרויסע טירן מיט אַ גרויסע הרחבה אויף אַן אַנדערן אָרט.** דער מענטש דאַרף נאָר האַלטן זיך פעסט ביי דער אמונה ווען עס קומט אונטער אַ נסיון, אָנצונעמען מיט ליבשאַפט דעם אויבערשטען'ס וועגן, און אַזאַ אמונה עפענט אַלע אַנדערע טויערן.

דאָס קען מען לערנען פון מעשים בכל יום, צום ביישפיל, ווען מ'הייבט אָן בויען אַ נייעם בנין, טוט מען צוערשט אַוועקשטעלן מחיצות און צוימען אַז מענטשן

זאָלן דאָרט נישט קענען אַריינקומען. דער פשוט'ער דורכגייער אויפ'ן גאַס, וואָס זעט פאַר זיך אַן אויפגעשטעלטע צוים, אויב ער איז נאַריש, זעט ער נאָר אַ 'וואַנט', און ער רעדט זיך אַפילו אָפּ דערויף אַז מ'לאָזט אים נישט אַדורכגיין דאָרטן... אָבער דער וואָס האָט אַביסל שכל, זעט דאָך און פאַרשטייט אַז דאָ גייט מען באַלד אָנהייבן בויען אַ נייעם בנין... דאָס זעלבע, ווען דער מענטש האָט שכל, פאַרשטייט ער אַז **יעדע 'מחיצה' איז אַ סימן אויף אַ גוטן בנין** וואָס וועט דאָ נאָך אונטערקומען, און **יעדע 'רעה' איז אַ הכנה צו די טובה וואָס דאַרף קומען.**

נאָך מער: דער וואָס וויל בויען אויף אַן אופן אַז מ'זאָל נישט זען וואָס מ'בויט, שטעלט ער אויף **גאָר אַ הויכע וואַנט** (מ'זאָל נישט קענען אַריינזען וואָס עס קומט פאָר אינעווייניג...), און וואָס גרעסער דער בנין וועט זיין, אַזוי בויט ער אַ גרעסערע צוים, צו 'פאַרשטעלן' דאָס בויען... קומט אויס, אַז **וואָס העכער די צוים איז, און וואָס דיקער און שווערער ס'איז דער 'הסתר', אַזוי וועט דער 'בנין' זיין גאָר הויך.** לויט ווי גרויס די 'צרה' איז אַזוי גרויס וועט זיין די טובה וואָס וועט קומען שפּעטער (געברענגט אין ספר 'בינה להבין', ע' קמט).